

UN ROMANÇ SOBRE EL FET D'ARMES A SÓLLER DEL 1561

Miguel Pons

"Diumenge a XI del mes de Maig en l'alba clara..."¹

A Pau "Cerol", en el seu proper segon aniversari, i a tots els amics de Sóller.

Entre els glosats èpics mallorquins localitzats no són freqüents els referits a fàimants anteriors al segle XIX. Això no vol dir que no n'hi hagi d'aferduats. El *Cançoner Popular de Mallorca*, del Pare Rafael Ginard i Bauçà,² aporta alguna glosa acostada al temps dels moros que denuncia la situació lamentable dels mallorquins fins arribat el segle XVIII. Bernat Vidal i Tomàs també ens proporciona una cançó sobre el mateix tema.³ Més nombrosos, sens fer llarg, són els que mencionen reis, reines, polítics i personatges subjectes de la Història. L'historiador Joan Binimelis, nadiu de Manacor,⁴ en la seva *Nueva Historia de Mallorca y de otras islas a ella adyacentes*,⁵ inicialment escrita en català i publicada en castellà,⁶ inclou un glosat o codolada sobre els agermanats,⁷ que repeteix Quadrado⁸ i del qual en dóna notícia Antoni Noguera.⁹ La lluita de les germanies a Mallorca comprèn des de l'any 1521 al 1523.

El combat que avui record esdevengué el dia de sant Ponç, a 11 de maig de 1561, i no fou d'agermanats contra *cavallers i hòmens d'honor* sinó una lluita més, una altra lluita ferotge, en defensa de la llibertat i dignitat personal dels mallorquins contra el poder de la moreria, en plena època gris-daurada de l'imperialisme universal de Felip II. El seu títol, en castellà, és: *Historia del brillante hecho de armas ganado el 11 de*

*mayo de 1561 por los vecinos de Sóller contra el ejército de moros que invadió esta villa.*¹⁰ Com deia, el glosat, —un romanç— està escrit en castellà, cosa ben freqüent, encara que els glosadors solien emprar les dues llengües. Si el glosador és mallorquí acostuma glosar en la llengua pròpia, però si el rimador, o versificador, més que poeta, és de fora no hi ha dubte que utilitza el castellà malgrat el tema sia d'ací. El romanç del fet històric de Sóller és anònim. L'indicatiu de *Es propiedad* fa poca llum. L'autor, això sí, coneix en detalls i menudències l'atac moresc, els noms de lloc i dels personatges.

Mossèn Josep Rullan i Mir a 1865 no havia publicat encara la *Historia de Sóller en sus relaciones con la general de Mallorca*.¹¹ Desconec la total bibliografia de Mossèn Rullan. És l'autor d'una *Adoració de los tres Reis Magos*¹² i de la *Literatura popular mallorquina*,¹³ introducció i estudi dels glosadors Pau Noguera "Cerol" —el 7 de setembre del 81 celebrarem el segon centenari de la seva naixença—, N'Andreu Coll "Tambor" i en Sebastià Marquès "de Sa Portella". A *Literatura popular mallorquina* no fa menció del glosat referit a la gloriosa gesta sollerica de 1561.

Mossèn Rullan i Mir escriu en les dues llengües. És un defensor de la cultura popular. Ataca la Casa dels Borbons i les seves institucions, la qual cosa "declarà que la llengua oficial fos la castellana. Les actes d'aquestes corporacions qu'antes eren una joia de mallorquí pur, clà y llampant, s'escrigueren en foraster tant macarrònic qu'haurien fet plorar de bon de veres a n'en Cervantes". Per aquesta mateixa raó i, a la vegada, per

la defensa que fa de la llengua popular i pels coneixements que tenia de com era conservada al poble i com es transmetia per via oral, sospit si Rullan i Mir podria ser l'autor del romanç. A la pàgina 4 diu: "D'aquí treuen origen la multitud de codolades, gloses, rondayas, contarelles, y potxes de gènere satírich qualque vegada, que feien les delícies de tota la concurrència a les reunions. A tot això, que no era pòch, s'hi agregava les narracions de l'Historia Sagrada, vides de sants, batalles de moros, preses d'esclaus, etc., contat amb gracia y força que reclamava cada gènere." Tot, em fa cavil·lar. ¿Era Mossèn Rullan l'autor del glosat de la nova i cruel embranzinada dels moros? Si no ho era, el que la va arromancar coneixia, fil per randa, la situació geogràfica de Sóller, el seu paisatge privilegiat, l'esdeveniment per mar i per terra i l'honorable comportament de *Ses Valentes Dones* de Ca'n Tamany, el comportament dels petits herois locals com també els espais-escenari de les lluites. El prevere Rullan, al capítol tercer de la seva història teixeix un elogi a Sóller, a la bellesa de les dones, ... De tot, creu, en devia estar informat Occhiali pels esclaus sarraïns que retornaren a Alger.

¿És un disbarat pensar si l'autor podria ser Joaquim Maria Bover, home de febrosa imaginació romàntica, que publicà, a 1856, *Historia de la expugnación de Sóller por el ejército de Occhiali, Capitán-Pachá de Túnez, y victoria ganada por los vecinos de aquella villa en mayo de*

1561? ¹⁴ L'Ajuntament de Sóller va prendre l'acord, el 21 d'octubre de 1855, d'anomenar Bover *para su inmediata publicación, una detallada descripción del referido hecho histórico.* ¹⁵

A vegades Rullan i Mir segueix a Bover i altres l'esmena. Entre la publicació del treball de Bover i el romanç hi ha nou anys de distància i, sens dubte, s'hi contemplen moltes d'afinitats. No seria gens estrany que Bover, experimentat en el tema, a partir d'una realitat històrica, elaboràs un romanç a l'estil de l'època i d'una manera anònima el publicàs a la impremta d'En Pere Josep Gelabert. En cas de no ser Bover l'autor, és evident que el seguia de molt a prop. Fins aquí ningú m'ha pogut informar de la coneixença del glosat il·lustrat amb un dibuix ingenuista i bèl·lic, que comparteix varies escenes. ¹⁶

L'estructura del glosat no difereix dels glosats del XIX i com a molts d'ells està dividit en dues parts. La llengua emprada, com he dit, és el castellà. És un romanç de versos de vuit síl·labes. Els 156 versos de la "Primera parte" rimen *a-a* i els 163 de la "Segunda parte" rimen *e-a*. El recompte sil·làbic és correcte i la rima molt pobra, sovintejant els verbs i els substantius fàcils. L'autor sabia de les maneres dels glosadors i especialment la manera de cloure una part per a continuar-la a la següent. *Como se verá después / Pues esta parte aquí acaba.*

HISTORIA del brillante hecho de armas ganado el día 11 de mayo de 1561 por los vecinos de Sóller contra el ejército de moros que invadió esta villa.

PRIMERA PARTE

Era una noche de mayo,
Cuando las azules aguas
Del mar de Sóller, galeotas ¹⁷
Salidas de Argel cortaban.
Llenas iban de corsarios
Formando muy fuerte escuadra
Que al mando de Ochovalí ¹⁸
Quiso armar una emboscada
Y apoderarse de Sóller
Como cumplía á piratas.
Solo en las galeotas iba
gente ruin y desalmada
Que en Argel y Berberia

Vivian vida villana
Y que al oro se vendian
Sin tener conciencia ni alma.
De los floridos vergeles
Que á Sóller cubren y esmaltan,
De sus bosques encantados,
De sus poéticas playas,
Los corsarios berberiscos
Conocian la alta fama, ¹⁹
Y siempre contar oyeron
De Mallorca y sus comarcas
Elogios mil que cautivan.
Y aquí emprendieron su marcha.

Llegan de noche ante el puerto ²⁰
De Sóller y se preparan
Los desalmados corsarios
A abordar aquellas playas.
Procuran en el silencio
Acometer sus hazañas
Mas viendo que hay un castillo
Que al puerto defiende y guarda.
En vez de entrar en el puerto
Hácia levante ellos marchan
Y se dirigen al sitio
Que punto de la *Illa* llaman. ²¹
Allí los viles corsarios
Su desembarque preparan
Y nada aun han sabido
De aquella costa los guardas.

Pero Dios que siempre veía
Para el bien de buenas causas
Quiso que fueran los moros
Descubiertos por los guardas
Del modo mas impensado
Y manera mas estraña.
En una de las galeras
Un esclavo allí remaba
Que era natural de Sóller,
Bartolomé Valls se llama.
Para que saber pudiesen
Los guardas lo que pasaba
Un gran grito dió diciendo
Fondo, fondo, á la llegada, ²²
Por lo cual le castigaron
Con rigor los que mandaban
Las galeotas, porque vieron
Que su plan desbarataba,
Pues en seguida llegó
A noticia de los guardas.
Estos presurosos corren
Ni un solo instante descansan,
Y van á dar el aviso
Al pueblo de lo que pasa.
Ya desembarcado habian
Los moros al rayar el alba,
Y se dirigen al campo
Donde los nuestros estaban,
Habiendo los capitanes
Sacado ya á la campaña
Su muy reducido tercio
Para presentar batalla.
Los mil setecientos turcos ²³
Que saltaron á la playa

Dos divisiones formaron ²⁴
Y echado por sendas varias;
Mientras que al salir el sol.
La una el tercio avistaba
Cristiano, en la poblacion
La otra veloz entraba,
Saco daba al vecindario,
Las doncellas cautivaba,
Y profanando la Iglesia ²⁵

